

Ніна Баршчэўская

Варшаўскі ўніверсітэт (прафесар-эмерыт ВУ)

nbarszcz@uw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0483-0549>

65-годдзе кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта (гісторыя і стан даследаванняў да 2019 года)

Рэзюмэ: У кастрычніку 2021 года кафедра беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта святкавала сваё 65-годдзе. За час яе існавання быў выдадзены шэраг навуковых прац па літаратуразнаўстве, мовазнаўстве, культуралогіі і гісторыі ды выпушчана шмат магістраў і кандыдатаў навук. Развіццё беларусістыкі ў Польшчы мае асаблівае значэнне ў цяперашні цяжкі перыяд для беларускай мовы і культуры ў Беларусі, дзе беларуская мова заняйдбаная, а беларускія арганізацыі ліквідаваныя.

Ключавыя словы: кафедра беларусістыкі, 65-годдзе, беларуская думка, гісторыя беларусістыкі, мовазнаўчыя і літаратуразнаўчыя дасягненні

Кафедра беларускай філалогіі была створана ў 1956 годзе. З 1969 года ў выніку рэарганізацыі факультэта яна функцыянавала як аддзяленне беларускай філалогіі, а з 1975 года зноў была ператворана ў кафедру беларускай філалогіі і нарэшце ў 2005 годзе — у кафедру беларусістыкі.

Арганізатаркай і шматгадовым кіраўніком кафедры, а пазней аддзялення (да 1971 года), была прафесар, доктар навук Антаніна Абрэмбска-Яблоньска – выдатная славістка, аўтарка шматлікіх прац у галіне славянскага мовазнаўства, а таксама сурэдактарка (разам з Мікалаем Бірылам) падручнага польска-беларускага слоўніка (*Podręczny słownik polsko-białoruski*), выдадзенага ў 1962 годзе выдавецтвам Wiedza Powszechna [Smułkowa 2016; Калета 2018]. На пачатку дзейнасці кафедры неацэнную дапамогу ёй аказаў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт у Мінску, які забяспечваў новую адзінку неабходнай мастацкай і навуковай літаратурай і накіроўваў на педагагічную дапамогу сваіх супрацоўнікаў.

Паслядоўнай праф. А. Абрэмбскай-Яблоньскай у 1971–1975 гадах была вядомая беларусістка і паланістка, праф. доктар навук Эльжбета Смулкова, даследчыца польска-беларуска-літоўскага моўнага памежжа [Каліноўскі 2016]. Асобнай увагі заслугоўвае манаграфія праф. Э. Смулковай, якая прысвечана гаворкам усходняй Беласточчыны і вывучэнню націску ў беларускай мове.

У 1975–2004 гадах кафедрай кіраваў праф. доктар навук Аляксандр Баршчэўскі — гісторык літаратуры, фалькларыст, даследчык польска-беларускіх літаратурных сувязей і беларускай эмігранцкай літаратуры, у тым ліку аўтар манаграфій, прысвечаных беларускай абраднасці ўсходняй Беласточчыны, беларускаму літаратурнаму руху ў Польшчы і літаратуры эміграцыі. Падчас 29-гадовага кіравання кафедрай праф. А. Баршчэўскі завязаў шматлікія кантакты з іншымі навукова-даследчымі цэнтрамі і грамадскімі арганізацыямі. У сваю чаргу, дзякуючы вялікім дасягненням у галіне літаратуры і сяброўству ў Саюзе польскіх пісьменнікаў і Саюзе беларускіх пісьменнікаў атрымалася таксама пашырыць супрацоўніцтва з дзеячамі мастацтва. У 1993 годзе праф. А. Баршчэўскі ініцыяваў штогадовую Міжнародную навуковую канферэнцыю «Шлях да ўзаемнасці», якая прыцягнула да супрацоўніцтва іншыя беларусазнаўчыя арганізацыі, такія, як Польскае беларусазнаўчае таварыства, Міжнародная асацыяцыя беларусістаў, Навукова-асветніцкі цэнтр імя Францыска Скарыны ў Мінску, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт у Мінску, Польскі інстытут у Мінску, Беларускі інстытут навукі і мастацтва ў Нью-Ёрку і Бібліятэка імя Францішка Скарыны ў Лондане.

На працягу 35-ці гадоў з часу заснавання кафедра беларускай філалогіі ВУ была адзінай універсітэцкай навукова-педагагічнай установай за межамі Беларусі. Навуковая дзейнасць на пачатку існавання кафедры канцэнтравалася вакол даследавання ўсходнеславянскіх гаворак Беласточчыны. Работнікі кафедры разам з Польскай акадэміяй навук і Інстытутам мовазнаўства Акадэміі навук БССР працавалі над падрыхтоўкай і выданнем пяцітомнага *Слоўніка беларускіх гаворак Паўночна-Заходняй Беларусі і яе пагранічча*, выдадзенага ў Мінску ў 1979–1986 гадах. Пад кіраўніцтвам праф. А. Абрэмбскай-Яблоньскай былі падрыхтаваны матэрыялы для атласа ўсходнеславянскіх гаворак Беласточчыны (*Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoccyzny*), у сваю чаргу, пад навуковым кіраўніцтвам праф. Э. Смулковай быў выдадзены слоўнік тапонімаў паўночна-ўсходняй Польшчы (N. Barszczewska, J. Głuszkowska, T. Jasińska, E. Smułkowa, *Słownik nazw terenowych północno-wschodniej Polski*, т. 1–2, Warszawa 1992, 610 с.) разам з прадметным паказальнікам да гэтага ж слоўніка (*Indeks do Słownika nazw terenowych północno-wschodniej Polski*, Warszawa 1995, 192 с.), які быў удастоены прэміі міністра нацыянальнай адукацыі.

У 2004 годзе абавязкі загадчыка кафедры беларусістыкі былі давераны доктару навук Мікалаю Цімашуку, праф. ВУ, які праводзіў даследаванні ў галіне беларускай і рускай лексікалогіі і лексікаграфіі. Праф. М. Цімашук –

аўтар у тым ліку многіх аўтарытэтных руска-польскіх і польска-рускіх слоўнікаў, падтрымліваў польскую беларусістыку вывучэннем лінгвістычных аспектаў помнікаў беларускага пісьменства. Дзякуючы яго далучэнню да кіравання кафедрай беларусістыкі на працягу пяці гадоў павялічылася колькасць работнікаў кафедры і аднавіліся студэнцкія абмены з Беларускай дзяржаўным універсітэтам.

З кастрычніка 2009 да мая 2014 года (калі абавязкі кіраўніка прыняла літаратуразнаўца, кандыдат навук Катажына Дрозд) і затым з верасня 2016 да канца 2018 года кафедрай беларусістыкі кіравала аўтарка дадзенай публікацыі, даследчыца мовазнаўства, у тым ліку беларускіх гаворак, гісторыі беларускай мовы, мовы беларускай эміграцыі і пытанняў моўнага памежжа.

Працягваючы традыцыі сваіх папярэднікаў, я таксама рабіла вялікі акцэнт на пашырэнне міжведамасных кантактаў кафедры і навуковае развіццё кадры. Сваімі ўласнымі дасягненнямі лічу падрыхтоўку чатырох кандыдатаў навук, у тым ліку трох супрацоўнікаў КБ ВУ:

- цяперашняга загадчыка кафедры беларусістыкі (з кастрычніка 2019 года) доктара навук Радаслава Калеты, прафесара ВУ, мовазнаўцы і глотыдактыка;
- кандыдата навук Вольгі Трацяк, даследчыцы, у тым ліку тапаніміі і моўнага памежжа, якая прыняла кіраўніцтва КБ у кастрычніку 2018 года і выконвала абавязкі загадчыка кафедры да верасня 2019 года;
- кандыдата навук Анны Берэнікі Сівірскай, якая з'яўляецца загадчыцай дыдактычнай часткі на КБ;
- кандыдата навук Уладзіслава Іванова, мовазнаўцы, які вывучае працэсы фемінізацыі беларускай мовы і працуе ў Еўрапейскім гуманітарным універсітэце ў Вільні.

Кафедра беларусістыкі з'яўляецца арганізатарам Алімпіяды па беларускай мове ў Польшчы з 1994/1995 навучальнага года (Загад № 28 міністра нацыянальнай адукацыі ад 14 верасня 1992 года). На базе кафедры з 1 снежня 2015 года дзейнічае майстэрня беларусістычнай глотыдактыкі.

Перыяд 65-гадовай дзейнасці кафедры беларусістыкі адзначаны многімі здзяйсненнямі, якімі яна можа ганарыцца і якія істотна паўплывалі на развіццё беларусазнаўчай думкі ў Польшчы. Яны паспрыялі арганізацыі кафедраў беларускай філалогіі ў іншых універсітэцкіх цэнтрах (Беласток, Люблін), з'яўленню значнай колькасці публікацый, у якіх аналізуюцца розныя аспекты польска-беларускіх адносін, росту цікавасці да беларусазнаўства сярод польскай моладзі.

Навуковая дзейнасць супрацоўнікаў кафедры беларусістыкі была і ёсць шматгранная. Да 2019 года яна датычылася даследаванняў у галіне:

- усходнеславянскіх гаворак Беласточчыны,
- лексікаграфіі польска-беларускага моўнага памежжа,

- двухмоўнай лексікаграфіі,
- мікратапаніміі паўночна-ўсходняй часткі Польшчы,
- беларускага фальклору Беластоцчыны,
- беларускага літаратурнага руху ў Польшчы,
- сучаснай беларускай літаратуры і яе гісторыі,
- эміграцыйнага літаратурнага руху,
- стаўлення беларускай дыяспары да ролі і месца мовы ў жыцці народа,
- сучаснай беларускай мовы і яе гісторыі,
- перакладазнаўства,
- метадыкі выкладання беларускай мовы.

Важным лексікаграфічным дасягненнем кафедры беларусістыкі было выданне ў 2012 годзе пад рэд. Т. Хыляк-Шрэдар, Я. Глушкоўскай-Бабіцкай, Т. Ясіньскай-Сохі беларуска-польскага слоўніка (*Słownik białorusko-polski pod red. T. Chylak-Schroeder, J. Głuszkowskiej-Babickiej, T. Jasińskiej-Sochy, Warszawa 2012, 862 s.*), які змяшчае больш як 40 тыс. слоўнікавых артыкулаў.

Не менш важная сфера дзейнасці супрацоўнікаў кафедры – падрыхтоўка курсаў лекцый і падручнікаў для студэнтаў. Сярод выдадзеных за апошні час – у 2017 годзе свет пабачыў падручнік па беларускай мове (пачатковы і сярэдні ўзроўні) Т. Ясіньскай-Сохі ў супрацоўніцтве з Т. Хыляк-Шрэдар і Я. Глушкоўскай-Бабіцкай, пад рэд. Р. Калеты (*Język białoruski [poziom podstawowy i średnio zaawansowany] T. Jasińskiej-Sochy przy współpracy T. Chylak-Schroeder i J. Głuszkowskiej-Babickiej, pod red. R. Kalety, Warszawa 2017, 402 s.*) [Kaleta 2017].

Вялікай падзеяй было атрыманне гранта *Культурна-моўная спадчына Падляшша (Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia)* у рамках «Нацыянальнай праграмы развіцця гуманітарных навук», зацверджанага міністрам навукі і вышэйшай адукацыі, каардынатаркай якога была я. Грант рэалізаваны ў 2013–2016 гадах. Галоўнай мэтай праекта было вывучэнне польска-ўсходнеславянскай моўнай інтэрферэнцыі і гісторыка-культурнай спецыфікі, а яшчэ — аналіз паводзін білінгвальнага грамадства ва ўмовах шматкультурнага памежжа, напрыклад неабходнасці выбару пэўнай мовы ў розных жыццёвых сітуацыях. Параўнанне матэрыялаў 80-х гадоў ХХ стагоддзя і запісаў 2013 года дазволіла прасачыць змены, што адбыліся ў падляшскіх гаворках, абрадах і традыцыях за апошнія трыццаць гадоў.

У працы над праектам выкарыстаны запісы з дыялекталагічных і фальклорных практык 70–90-х гадоў ХХ ст. (100 касет з 40 мясцовасцей). У 2013 годзе былі зроблены новыя фальклорна-дыялектныя і гісторыка-культурныя запісы ў трох паветах Падляшскага ваяводства: Бельскім, Гайнаўскім і Сакольскім. Новыя мясціны для даследаванняў вызначаліся так, каб сабраны матэрыял прадстаўляў усё польска-ўсходнеславянскае памежжа, з улікам падзелу паўночна-ўсходняга Падляшша на некалькі частак у залежнасці ад фанетычных

адrozenняў гаворак. Запісана 90 гадзін вельмі якаснага матэрыялу ў 38 мясцовасцях Падляшскага ваяводства.

Праект завяршыўся выданнем трохтомнай манаграфіі пад назвай *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia* (Культурна-моўная спадчына Падляшша), т. I–III, пад навуковай рэдакцыяй Н. Баршчэўскай, М. Хаўстовіча, М. Цімашука, Варшава 2016:

- т. I – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Opis socjolingwistyczny regionu na tle uwarunkowań historycznych* (Культурна-моўная спадчына Падляшша. Сацыялінгвістычнае апісанне рэгіёна ў залежнасці ад гістарычных умоў, 300 с.);
- т. II – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Człowiek. Rodzina. Dom* (Культурна-моўная спадчына Падляшша. Чалавек. Сям’я. Дом, 399 с.);
- т. III – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Twórczość ludowa* (Культурна-моўная спадчына Падляшша. Народная творчасць, 411 с.).

У выданні змешчаны гісторыка-сацыялінгвістычныя працы, слоўнік усходнеславянскіх дыялектных лексем, найбольш паказальныя для даследаванага рэгіёна тэксты на гаворках, згрупаваныя тэматычна згодна з фальклорна-этнаграфічным і гісторыка-культурным падзелам, ілюстрацыі вырабаў матэрыяльнай культуры, CD з самымі цікавымі запісамі.

На працягу 65 гадоў супрацоўнікі кафедры беларусістыкі актыўна ўдзельнічалі ў мясцовых і замежных навуковых канферэнцыях і публікавалі вынікі сваіх даследаванняў, у тым ліку ў:

1. рэцэнзаваным часопісе „Acta Albaruthenica”, які выдае кафедра беларусістыкі, і ў многіх іншых навуковых часопісах, што выходзяць найперш у Польшчы і Беларусі;
2. у калектыўных манаграфіях: *Wschód oczami młodych. Rosja, Ukraina, Białoruś* (Усход вачыма маладых. Расія, Украіна, Беларусь) пад рэд. К. Бартноўскай і А. Хыцкоўскай (№ 1) Варшава 2010; № 2 Варшава 2012; *Białoruś w dyskursie naukowym. Lingwistyka, socjologia, politologia* (Беларусь у навуковым дыскурсе. Лінгвістыка, сацыялогія, паліталогія), пад рэд. Р. Калеты, Варшава 2017; «*Зъ зычливости ку моеи отчизне*»: *Tom pamiątkowy dedykowany Profesorowi Mikołajowi Timoszurowi* («Зъ зычливости ку моеи отчизне»: Памятнае выданне, прысвечанае прафесару Мікалаю Цімашуку), пад рэд. Н. Баршчэўскай і М. Хаўстовіча, Варшава 2017;
3. а таксама ў аўтарскіх манаграфіях:
  - Аляксандра Баршчэўскага: *Historia literatury białoruskiej*. ч. 1: *Folklor*, Варшава 1976; *Historia literatury białoruskiej*, ч. 2: *Okres Rusi Kijowskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Варшава 1981; *Ignacy Dworzczanin – białoruski polityk i uczonec* (суаўт.: А. Бергман, Е. Тамашэўскі), Варшава 1990; *Białoruska obrzędowość i folklor wschodniej Białostoczczyzny (narodziny,*

- wesele, śmierć), Беласток 1990; *Творцы беларускага літаратурнага руху ў Польшчы 1958–1998*, Мінск 2001; *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, Варшава 2004;
- Ніны Баршчэўскай: *Беларуская эміграцыя – абаронца роднае мовы*, Варшава 2004; *Dialektologia białoruska* (суаўт. Міраслаў Янковяк), Варшава 2012;
  - Мікалая Хаўстовіча: *Мастацкі метад Яна Баршчэўскага*, Мінск 2003; *Айчына здалёку і зблізку (Ігнацы Яцкоўскі і Аляксандар Рыпінскі)*, Мінск 2006; *Жыццё і творчасць Рамуальда Падбярэскага*, Мінск 2008; *Ігнацы Яцкоўскі. Аповесць з майго часу, альбо Літоўскія прыгоды*, Варшава 2010; *Шляхамі да беларускасці. Нарысы, артыкулы, эсэ*, Варшава 2010; *Ян Баршчэўскі. Шляхіці, Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*, Варшава 2012; *Даследаванні і матэрыялы, т. I: Літаратура Беларусі XVIII–XIX стагоддзяў*, Варшава 2014; *Даследаванні і матэрыялы, т. II: Літаратура Беларусі XVIII–XIX стагоддзяў*, Варшава 2016; *Даследаванні і матэрыялы, т. III: Літаратура Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзя*, Варшава 2017; *Даследаванні і матэрыялы, т. IV: Літаратура Беларусі канца XVIII–XX стагоддзя*, Варшава 2018; *Даследаванні і матэрыялы, т. V: Літаратура Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзя*, Варшава 2019;
  - Катажыны Бартноўскай: *Białoruski postmodernizm. Liryka pokolenia Wit-Vam-Litu*, Варшава 2009;
  - Катажыны Дрозд: *Białoruska proza łagrowa*, Варшава 2016;
  - Ежы Гарбінскага: *Беларускі рэлігійны друк на Захадзе: пэрыёдыка, графічныя друкі 1945–2005*, Нью-Ёрк–Варшава 2009;
  - Радаслава Калеты: *Białorusko-polska homonimia międzyjęzykowa*, Варшава 2014; *Polsko-białoruska lapsologia glottodydaktyczna*, Варшава 2015; *Włędologia w glottodydaktyce białorutenistycznej*, Варшава 2018;
  - Эльжбеты Смулковай: *Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostoczczyzny na tle wschodniosłowiańskim*, Вроцлаў 1968; *Studia nad akcentem języka białoruskiego (rzeczownik)*, Варшава 1978;
  - Мікалая Цімашука: *Język a teoria lingwistyczna*, Варшава 2005;
  - Юзафа Зямчонка: *Konstanty Tyzenhauz 1786–1853. Uczony. Mecenas*, Варшава 2007; *Trzej Tyzenhauzowie. Szkice biograficzne*, Варшава 2007; *Twórczość Rajnolda Tyzenhauza*, Варшава 2007; *Integracja Europy a Białoruś. Historia i współczesność*, Варшава 2008; *Traktem Stefana Batorego. Postawy na pograniczu kultur 1409–1939–2009*, Варшава 2009; *Rajnold Tyzenhauz (1830–1880). Myśliciel, reformator, mecenas*, Варшава 2010.

На кафедры распрацоўваюцца і абнаўляюцца агульныя вучэбныя праграмы, праграмы па прадметах, вучэбныя дапаможнікі, падручнікі для

вышэйшай і сярэдняй школы (для школ усіх ступеняў), праводзіцца лексікаграфічная і выдавецкая праца. З акадэмічнага 2014/2015 года дзеля завальнення попыту сярод студэнтаў і рынку працы была ўведзена новая вучэбная праграма па спецыяльнасці *беларуская філалогія з рускай і англійскай мовамі*, ператвораная ў 2019 годзе ў праграму *беларуская філалогія з англійскай мовай*.

Студэнты-беларусісты часта былі ініцыятарамі важных культурных і навуковых падзей, а ў рэалізацыі іх намераў заўсёды ахвотна дапамагалі супрацоўнікі кафедры. Уваходзячы з 2000 года ў міжфакультэцкае навуковае аб'яднанне «Albaruthenica» або ў якасці сяброў студэнцкай рады маладыя аматары навукі не толькі супрацоўнічалі з вядучымі няўрадавымі арганізацыямі, што працуюць у інтарэсах Беларусі ў Польшчы, арганізавалі самастойныя навуковыя экспедыцыі ў Беларусь (напр. «Гарады Беларусі»), але таксама ўдзельнічалі ў папулярныя беларусазнаўчых даследаванняў, у тым ліку арганізуючы міждyscyплінарную навуковую канферэнцыю «Тэксты і кантэксты». У 1993 годзе кафедра была ініцыятаркай і ў далейшым шматгадовай арганізатаркай Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Шлях да ўзаемнасці».

Лёсы беларусаў і палякаў на працягу стагоддзяў перакрываюцца, даючы новыя стымулы для абуджэння ўяўлення і натхнення на творчыя знаходкі. Многія выдатныя польскія нацыянальныя дзеячы, пісьменнікі, іншыя творцы нарадзіліся на землях сучаснай Беларусі, а беларускія — у межах польскай дзяржавы, што заахвочвае даследчыкаў па абодва бакі мяжы да новых пошукаў і новага погляду на польска-беларускія адносіны.

Развіццё беларусістыкі ў Польшчы мае асаблівае значэнне ў цяперашні цяжкі час для беларускай мовы і культуры ў Рэспубліцы Беларусь, дзе ліквідаваны такія знакавыя грамадскія арганізацыі, як Таварыства беларускай мовы або Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына».

Зычу супрацоўнікам і студэнтам КБ вялікага плёну ў даследаваннях, цікавых дыскусій і выбудоўвання новых мастоў!

З польскай пераклала Вераніка Бандаровіч

Бібліяграфія

- Амельянюк Ніна. 1987. *Дзейнасць і дасягненні Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта*. «Беларускі календар» (Беласток): 173–178 [Amel'janjuk Nina. 1987. *Dzejnasc' i dasjahnenni Kafedry belaruskaj filalohii Varšaŭskaha universiteta*. «Belaruskі kaljandar» (Belastok): 173–178].
- Баршчэўская Ніна. 1999. *VII Міжнародная Канферэнцыя «Шлях да ўзаемнасці»*. «Ніва» (Беласток) № 28: 1, 10; № 29: 8 [Barščëŭskaja Nina. 1999. *VII Mižnarodnaja Kanferëncyja «Šljah da ŭzaemnasci»*. «Niva» (Belastok) № 28: 1, 10; № 29: 8].

- Баршчэўская Ніна. 2000. *Шлях да ўзаемнасці вядзе праз Белавежу*. «Ніва» (Беласток) № 30: 1, 4 [Barščëŭskaja Nina. 2000. *Šljah da ŭzaemnasci vjadze праз Belavežu*. «Niva» (Belastok) № 30: 1, 4].
- Баршчэўская Ніна. 2004. *Польскія беларусісты правялі ўсеагульны сход*. «Голас Радзімы» № 30–33: 20 [Barščëŭskaja Nina. 2004. *Pol'skija belarusisty pravjali ŭseahul'ny сход*. «Holas Radzimy» № 30–33: 20].
- Баршчэўская Ніна. 2013. *Дасягненні Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта*. „Białorutenistyka Białostocka” т. 5: 483–489 [Barščëŭskaja Nina. 2013. *Dasjahnenni Kafedry belarusistyki Varšajškaha ŭniversitэта*. „Białorutenistyka Białostocka” т. 5: 483–489].
- Баршчэўскі Аляксандр, Глушкоўска Ядвіга, Амелянюк Ніна, Кандрацюк Міхал, Чурак Марыя. 1983. *Кафедра беларускай філалогіі на парозе новага 25-годдзя*. «Беларускі каляндар на 1983 год» № 27: 59–65 [Barščëŭski Aljaksandr, Hluškoŭska Jadviha, Amel'janjuk Nina, Kandracjuk Michal, Ćurak Maryja. 1983. *Kafedra belaruskaj filalohii na paroze novaha 25-hoddzja*. «Belaruski kaljandar na 1983 hod» № 27: 59–65].
- Калета Радаслаў. 2018. *Прафесар Антаніна Абрэмбска-Яблоньска вачамі маладых пакаленняў даследчыкаў кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта*. У: *Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі. Да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: зб. арт. на матэрыялах міжнар. навук. канф.* Рэд. І. Э. Багдановіч, М. І. Свістунова. Мінск: БДУ, с. 142–151 [Kaleta Radasłaŭ. 2018. *Profesar Antanina Abrëmska-Jablon'ska vačami maladyx pakalennjaj dasledčykaŭ kafedry belarusistyki Varšajškaha ŭniversitэта*. U: *Belarуска-pol'skija moŭnyja, litaraturnyja, histaryčnyja i kul'turnyja suvjazi. Da 220-hoddzja z dnja narodžennja Adama Mickeviča: zb. art. pa materyjalax mižnar. navuk. kanf.* Rėd. I. Ę. Bahdanovič, M. I. Svi-stunovaja. Minsk: BDU, s. 142–151].
- Каліноўскі Валер. 2016. *Пані Эльжбета. Гісторыя адной прыязні*. Смаленск: Інбелкульт [Kalinoŭski Valer. 2016. *Pani El'žbeta. Historyja adnoj pryjaz'ni*. Smalensk: Inbelkul't].
- Смулкова Альжбета. 1970. *Навукова-дыдактычная дзейнасць Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта*. «Беларускі каляндар на 1970 год» № 14: 91–103 [Smulkova Al'žbeta. 1970. *Navukova-dydaktyčnaja dziejnasc' Kafedry belaruskaj filalohii Varšajškaha ŭniversitэта*. «Belaruski kaljandar na 1970 hod» № 14: 91–103].
- Barszczewska Nina. 2007. *50-lecie Katedry Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego*. „Uniwersytet Warszawski” nr 1 (31): 16–19.
- Głuszkowska Jadwiga. 1995. *Badania naukowe prowadzone przez Katedrę Filologii Białoruskiej Uniwersytetu Warszawskiego w ciągu trzydziestu lat jej działalności*. „Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej” т. 22: 167–170.
- Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. *Historia* [online] <http://kb.uw.edu.pl/katedra/historia/> [dostęp: 15.02.2023].
- Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. *Napisali o nas* [online] <http://kb.uw.edu.pl/katedra/napisali-o-nas/> [dostęp: 15.02.2023].
- Kaleta Radosław. 2017. *Przegląd pomocy glottodydaktycznych do nauki języka białoruskiego jako obcego wydanych w latach 1973–2017*. W: „*Зь зычливості ку моеи отчизне*”. *Том памятковы дедыкованы Професору Миколаю Тимозуку*. Red. N. Barszczewska, M. Chaustowicz. Warszawa: Katedra Białorutenistyki, Uniwersytet Warszawski, s. 181–191.
- Smulkowa Elżbieta. 2016. *Antonina Obrębska-Jabłońska (1901–1994)*. W: Elżbieta Smulkowa. *Moje pogranicza w historii, języku i wspomnieniach*. Warszawa: Instytut Slawistyki PAN, s. 271–290.

Nina Barszczewska

Uniwersytet Warszawski (prof. em.)

nbarszcz@uw.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0003-0483-0549>

65-lecie Katedry Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego (historia i stan badań do 2019 roku)

Streszczenie: W październiku 2021 r. Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego świętowała 65-lecie swego istnienia. W tym czasie wydano szereg prac naukowych z dziedziny literaturoznawstwa, językoznawstwa, kulturoznawstwa i historii oraz wypromowano wielu magistrów i doktorów. Rozwój białorutenistyki w Polsce ma szczególne znaczenie w dzisiejszych trudnych czasach dla języka białoruskiego i kultury białoruskiej w Republice Białorusi, gdzie język ojczysty jest poniewierany, a organizacje białoruskie są likwidowane.

Słowa kluczowe: Katedra Białorutenistyki, 65-lecie, myśl białorutenistyczna, historia białorutenistyki, dorobek językoznawczy i literaturoznawczy

Katedra Filologii Białoruskiej została powołana do życia w 1956 r. Od 1969 r. w wyniku reorganizacji wydziału funkcjonowała jako Zakład Filologii Białoruskiej, a od 1975 r. ponownie została przekształcona w Katedrę Filologii Białoruskiej, aż w końcu w 2005 r. – w Katedrę Białorutenistyki.

Organizatorką i wieloletnim kierownikiem Katedry, a później Zakładu (do 1971 r.), była prof. dr hab. Antonina Obrębska-Jabłońska – wybitna slawistka, autorka licznych prac z zakresu językoznawstwa słowiańskiego, a także współredaktorka (wraz z Michałem Biryłą) *Podręcznego słownika polsko-białoruskiego* (wydanego w 1962 r. przez Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna) [więcej: Smułkowa 2016; Кацера 2018]. W początkowym okresie działalności Katedry nieocenioną pomoc okazał Białoruski Uniwersytet Państwowy w Mińsku, który wspomagał nową jednostkę niezbędną literaturą piękną i naukową oraz delegował do pomocy dydaktycznej swoich pracowników.

Następczynią prof. A. Obrębskiej-Jabłońskiej w latach 1971–1975 była ceniona białorutenistka i polonistka prof. dr hab. Elżbieta Smułkowa, badaczka

polsko-białorusko-litewskiego pogranicza językowego [więcej: Калиноўскі 2016]. Na szczególną uwagę zasługują monografie prof. E. Smułkowej dotyczące słownictwa gwarowego wschodniej Białostoczczyzny i studiów nad akcentem języka białoruskiego.

W latach 1975–2004 Katedrą kierował prof. dr hab. Aleksander Barszczewski – historyk literatury, folklorysta, badacz polsko-białoruskich związków literackich oraz białoruskiego piśmiennictwa emigracyjnego, autor m.in. monografii poświęconych białoruskiej obrzędowości wschodniej Białostoczczyzny, białoruskiemu ruchowi literackiemu w Polsce oraz piśmiennictwu emigracyjnemu. W czasie 29-letniego kierownictwa prof. A. Barszczewski nawiązał w imieniu Katedry liczne kontakty zarówno z innymi ośrodkami naukowo-badawczymi, jak i organizacjami społecznymi. Z kolei dzięki szerokim osiągnięciom na polu literatury oraz członkostwu w Związku Pisarzy Polskich i Związku Pisarzy Białoruskich udało się poszerzyć współpracę także z przedstawicielami sztuki. W 1993 r. prof. A. Barszczewski zainicjował coroczną Międzynarodową Konferencję Naukową „Droga ku wzajemności”, co przyciągnęło do współpracy inne placówki białoruskojęzyczne, takie jak: Polskie Towarzystwo Białoruskojęzyczne, Międzynarodowa Asocjacja Białoruskojęzycznych, Naukowo-Oświatowe Centrum im. Franciszka Skaryny w Mińsku, Białoruski Uniwersytet Państwowy w Mińsku, Instytut Polski w Mińsku, Białoruski Instytut Nauki i Sztuki w Nowym Jorku oraz Biblioteka im. Franciszka Skaryny w Londynie.

Na przestrzeni 35 lat od chwili powstania Katedra Filologii Białoruskiej UW była jedyną uniwersytecką białoruskojęzyczną placówką naukowo-dydaktyczną poza granicami Białorusi. Działalność naukowa w początkowym okresie istnienia Katedry koncentrowała się wokół badania gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny. Pracownicy Katedry wspólnie z PAN oraz Instytutem Językoznawstwa Akademii Nauk BSRR pracowali nad przygotowaniem i wydaniem 5-tomowego *Słownika gwar białoruskich północno-zachodniej Białorusi i jej pogranicza*. Pod kierunkiem prof. A. Obrębskiej-Jabłońskiej przygotowano materiały do *Atlasu gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, z kolei pod kierunkiem naukowym prof. E. Smułkowej wydano *Słownik nazw terenowych północno-wschodniej Polski* (N. Barszczewska, J. Głuszkowska, T. Jasińska, E. Smułkowa, t. 1–2, Warszawa 1992, 610 s. + *Indeks do Słownika nazw terenowych północno-wschodniej Polski*, Warszawa 1995, 192 s.), który został wyróżniony Nagrodą Ministra Edukacji Narodowej.

W 2004 r. funkcja kierownika Katedry Filologii Białoruskiej (od 2005 r. Katedry Białoruskojęzycznej) została powierzona dr. hab. Mikołajowi Timoszkowi, prof. UW, prowadzącemu badania w zakresie leksykologii i leksykografii białoruskiej i rosyjskiej. Prof. M. Timoszek, autor m.in. wielu cenionych słowników rosyjsko-polskich i polsko-rosyjskich wspomagał polską białoruskojęzyczną badaniami nad lingwistycznymi aspektami zabytków piśmiennictwa białoruskiego.

Dzięki jego zaangażowaniu w ciągu pięciu lat zwiększyła się liczba pracowników Katedry i przywrócone zostały wymiany studenckie z Białoruskim Uniwersytetem Państwowym w Mińsku.

Od października 2009 do maja 2014 r. (kiedy to obowiązki kierownika przejęła literaturoznawczyni dr Katarzyna Drozd) i następnie od września 2016 do końca września 2018 r. Katedrą Białorutenistyki kierowała autorka niniejszej publikacji, zajmująca się problematyką językoznawczą, badaczka m.in. gwar białoruskich, historii języka białoruskiego, języka emigracji białoruskiej i zagadnień pogranicza językowego.

Kontynuując tradycję swoich poprzedników, ja również kładłam duży nacisk na rozwój międzyjednostkowych kontaktów Katedry oraz naukowy rozwój kadry. Do swoich osobistych osiągnięć zaliczam wypromowanie czterech doktorów, w tym trzech pracowników KB UW:

- obecnego Kierownika Katedry Białorutenistyki (od października 2019 r.), dr. hab. Radosława Kalety, prof. UW, językoznawcy i glottodydaktyka;
- dr Volhi Tratsiak, badaczki m.in. toponimii i pogranicza językowego, która objęła kierownictwo KB w październiku 2018 r. i pełniła obowiązki Kierownika Katedry do września 2019 r.;
- dr Anny Bereniki Siwirskiej, która jest Kierownikiem Studiów w KB;
- dr. Uladzislaua Ivanoua, językoznawcy badającego procesy feminizacji języka białoruskiego, zatrudnionego w Europejskim Uniwersytecie Humanistycznym w Wilnie.

Katedra Białorutenistyki jest opiekunem merytorycznym i organizacyjnym Olimpiady Języka Białoruskiego w Polsce od roku szkolnego 1994/1995 (Zarządzenie nr 28 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 1992 roku). W ramach Katedry od 1 grudnia 2015 r. działa Pracownia Glottodydaktyki Białorutenistycznej.

Katedra Białorutenistyki w ciągu 65-letniej działalności może poszczycić się licznymi dokonaniem, które miały istotny wpływ na rozwój myśli białorutenistycznej w Polsce. Zaowocowały one powstaniem katedr filologii białoruskiej w innych ośrodkach uniwersyteckich (Białystok, Lublin), ukazaniem się znacznej liczby publikacji, analizujących różne aspekty stosunków polsko-białoruskich, wzrostem zainteresowania studiami białorutenistycznymi wśród młodzieży polskiej.

Działalność naukowa pracowników Katedry Białorutenistyki była i jest wielopłaszczyznowa. Do 2019 r. dotyczyła badań w zakresie:

- gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny,
- leksykografii polsko-białoruskiego pogranicza językowego,
- leksykografii dwujęzycznej,
- mikrotoponimii ziem północno-wschodniej Polski,
- folkloru białoruskiego Białostoczczyzny,
- białoruskiego ruchu literackiego w Polsce,

- współczesnej literatury białoruskiej i jej historii,
- emigracyjnego ruchu literackiego,
- stosunku diaspory białoruskiej do roli i miejsca języka w życiu narodu,
- współczesnego języka białoruskiego i jego historii,
- translatoryki,
- metodyki nauczania języka białoruskiego.

Ważnym leksykograficznym osiągnięciem Katedry Białorutenistyki było wydanie w 2012 r. *Słownika białorusko-polskiego* pod red. T. Chylak-Schroeder, J. Głuszkowskiej-Babickiej, T. Jasińskiej-Sochy zawierającego ponad 40 tys. artykułów hasłowych (826 s.).

Nie mniej ważną dziedziną działalności pracowników Katedry jest przygotowanie skryptów i podręczników dla studentów. Wśród ostatnio wydanych, w 2017 r. ukazał się podręcznik *Język białoruski (poziom podstawowy i średnio zaawansowany)* T. Jasińskiej-Sochy przy współpracy T. Chylak-Schroeder i J. Głuszkowskiej-Babickiej, pod red. R. Kalety (402 s.) [więcej: Kaleta 2017].

Dużym wydarzeniem było uzyskanie grantu *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia* w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki”, ustanowionego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Grant, którego byłam koordynatorką, był realizowany w latach 2013–2016. Głównym celem projektu było zbadanie polsko-wschodniosłowiańskiej interferencji językowej oraz różnic historyczno-kulturowych, a dodatkowym wymiarem – analiza zachowania się społeczności bilingwalnej w warunkach wielokulturowości pogranicza, np. konieczności wyboru odpowiedniego języka w różnych sytuacjach społecznych. Porównanie materiałów z lat 80. XX wieku oraz nagrań uzyskanych w 2013 r. pozwoliło na prześledzenie zmian, które zaszły w gwarach, obrzędach i tradycjach podlaskich na przestrzeni ostatniego 30-lecia.

W pracy nad projektem wykorzystano nagrania z praktyk dialektologicznych i folklorystycznych z lat 70–90. XX w. (100 kaset z 40 miejscowości). W 2013 r. dokonano nowych nagrań folklorystyczno-dialektologicznych i historyczno-kulturowych w trzech powiatach województwa podlaskiego: bielskim, hajnowskim i sokólskim. Nowe miejscowości do badań wyznaczono w taki sposób, żeby zebrany materiał był reprezentatywny dla całego pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego, z uwzględnieniem podziału północno-wschodniego Podlasia na kilka części pod względem gwarowego zróżnicowania fonetycznego. Nagrano 90 godzin bardzo wartościowego materiału w 38 miejscowościach województwa podlaskiego.

Projekt zakończył się wydaniem 3-tomowej monografii pt. *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia*, t. I–III, pod redakcją naukową N. Barszczewskiej, M. Chaustowicza, M. Timoszuka, Warszawa 2016:

- t. I – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Opis socjolingwistyczny regionu na tle uwarunkowań historycznych*, 300 s.;

t. II – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Człowiek. Rodzina. Dom*, 399 s.;

t. III – *Kulturowo-językowe dziedzictwo Podlasia. Twórczość ludowa*, 411 s.
W wydaniu zawarto: opracowania historyczno-socjolingwistyczne, słownik wschodniosłowiańskich leksemów gwarowych, najbardziej reprezentatywne dla badanego regionu teksty gwarowe ułożone tematycznie w oparciu o podział folklorystyczno-etnograficzny i historyczno-kulturowy, ilustracje wyrobów kultury materialnej, CD z najciekawszymi nagraniami.

Na przestrzeni 65 lat pracownicy Katedry Białorutenistyki aktywnie uczestniczyli w krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych oraz publikowali wyniki swoich badań m.in.:

- 1) w wydawanym przez KB recenzowanym czasopiśmie „Acta Albaruthenica” oraz w wielu innych czasopismach naukowych wydawanych przede wszystkim w Polsce i na Białorusi;
- 2) w monografiach wieloautorskich: *Wschód oczami młodych. Rosja, Ukraina, Białoruś*, pod red. K. Bortnowskiej i A. Chyckowskiej, Nr 1 Warszawa 2010; Nr 2 Warszawa 2012; *Białoruś w dyskursie naukowym. Lingwistyka, socjologia, politologia*, pod red. R. Kalety, Warszawa 2017; „Зб зычливості ку моеи отчизне”: *Tom pamiątkowy dedykowany Profesorowi Mikołajowi Timoszukowi*, pod red. N. Barszczewskiej i M. Chaustowicza, Warszawa 2017;
- 3) a także w monografiach autorskich:
  - Aleksandra Barszczewskiego: *Historia literatury białoruskiej*, cz. 1, *Folklor*, Warszawa 1976; *Historia literatury białoruskiej*, cz. 2, *Okres Rusi Kijowskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Warszawa 1981; *Ignacy Dworzczanin – białoruski polityk i uczony* (współautorzy: A. Bergman, J. Tomaszewski), Warszawa 1990; *Białoruska obrzędowość i folklor wschodniej Białostoczczyzny (narodziny, wesele, śmierć)*, Białystok 1990; *Творцы беларускага літаратурнага руху ў Польшчы 1958–1998*, Мінск 2001; *Беларуская эміграцыйная пісьмовасць*, Warszawa 2004;
  - Niny Barszczewskiej: *Беларуская эміграцыя – абаронца роднае мовы*, Warszawa 2004; *Dialektologia białoruska* (współautor Mirosław Jankowiak), Warszawa 2012;
  - Mikołaja Chaustowicza: *Мастацкі метады Яна Баршчэўскага*, Мінск 2003; *Айчына здалёку і зблізку (Ігнацы Яцкоўскі і Аляксандар Рыпінскі)*, Мінск 2006; *Жыццё і творчасць Рамуальда Падбярэскага*, Мінск 2008; *Ігнацы Яцкоўскі Аповесць з майго часу, альбо Літоўскія прыгоды*, Warszawa 2010; *Шляхамі да беларускаці. Нарысы, артыкулы, эсэ*, Warszawa 2010; *Ян Баршчэўскі. Шляхіці Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*, Warszawa 2012; *Даследаванні і матэрыялы, т. I: Літаратура Беларусі XVIII–XIX стагоддзяў*,

- Warszawa 2014; *Даследаванні і матэрыялы, т. II: Літаратура Беларусі XVIII–XIX стагоддзяў*, Warszawa 2016; *Даследаванні і матэрыялы, т. III: Літаратура Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзяў*, Warszawa 2017; *Даследаванні і матэрыялы, т. IV: Літаратура Беларусі канца XVIII–XX стагоддзя*, Warszawa 2018; *Даследаванні і матэрыялы, т. V: Літаратура Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзя*, Warszawa 2019;
- Katarzyny Bortnowskiej, *Białoruski postmodernizm. Liryka pokolenia Bum-Bam-Litu*, Warszawa 2009;
  - Katarzyny Drozd: *Białoruska proza łagrowa*, Warszawa 2016;
  - Jerzego Garbińskiego: *Беларускі рэлігійны друк на Захадзе: пэрыёдыка, графічныя друкі 1945–2005*, Nowy Jork – Warszawa 2009;
  - Radosława Kalety: *Białorusko-polska homonimia międzyjęzykowa*, Warszawa 2014; *Polsko-białoruska lapsologia glottodydaktyczna*, Warszawa 2015; *Błędologia w glottodydaktyce białorutenistycznej*, Warszawa 2018;
  - Elżbiety Smułkowej: *Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostoczczyzny na tle wschodniostowiańskim*, Wrocław 1968; *Studia nad akcentem języka białoruskiego (rzeczownik)*, Warszawa 1978;
  - Mikołaja Timoszuka: *Język a teoria lingwistyczna*, Warszawa 2005;
  - Józefa Ziembczonka: *Konstanty Tyzenhauz 1786–1853. Uczony. Mecenas*, Warszawa 2007; *Trzej Tyzenhauzowie. Szkice biograficzne*, Warszawa 2007; *Twórczość Rajnolda Tyzenhauza*, Warszawa 2007; *Integracja Europy a Białoruś. Historia i współczesność*, Warszawa 2008; *Traktem Stefana Batorego. Postawy na pograniczu kultur 1409–1939–2009*, Warszawa 2009; *Rajnold Tyzenhauz (1830–1880). Myśliciel, reformator, mecenas*, Warszawa 2010.

W Katedrze są opracowywane i modyfikowane ramowe programy studiów, programy przedmiotowe, skrypty, podręczniki akademickie oraz szkolne (dla szkół wszystkich szczebli), prowadzone są prace leksykograficzne oraz wydawnicze. Od roku akademickiego 2014/2015, wychodząc naprzeciw potrzebom studentów i rynku pracy, uruchomiony został nowy program studiów o specjalności *filologia białoruska z językiem rosyjskim i angielskim*, przekształcony w 2019 r. w program *filologia białoruska z językiem angielskim*.

Studenci filologii białoruskiej często byli inicjatorami ważnych wydarzeń o charakterze kulturalnym czy naukowym, a w realizacji ich zamierzeń zawsze chętnie pomagali pracownicy Katedry. Zrzeszeni od 2000 r. w Międzywydziałowym Kole Naukowym „Albaruthenica” bądź działający w Samorządzie Studenckim młodzi adepci nauki nie tylko współpracowali z czołowymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz Białorusi w Polsce, organizowali samodzielne wyprawy badawcze na Białoruś (np. projekt „Miasta Białorusi”), lecz także włączyli się w promocję badań białorutenistycznych, m.in. poprzez organizowanie

Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Teksty i konteksty”. W 1993 r. Katedra była inicjatorką, a następnie wieloletnią organizatorką Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Droga ku wzajemności”.

Losy Białorusinów i Polaków od stuleci krzyżowały się, dając nowe bodźce pobudzające wyobraźnię i stymulujące do inwencji twórczej. Wielu wybitnych polskich działaczy narodowych, pisarzy, twórców urodziło się na ziemiach obecnej Białorusi, a białoruskich – w granicach państwa polskiego, co zachęca badaczy po obu stronach granicy do nowych poszukiwań i nowego oglądu relacji polsko-białoruskich.

Rozwój białorutenistyki w Polsce ma szczególne znaczenie w dzisiejszych trudnych czasach dla języka białoruskiego i kultury białoruskiej w Republice Białorusi, gdzie zlikwidowano tak sztandarowe organizacje społeczne, jak Towarzystwo Języka Białoruskiego czy Zrzeszenie Białorusinów Świata „Baćkauszczyna”.

Życzę pracownikom i studentom Katedry Białorutenistyki wielu nowych doświadczeń badawczych, ciekawych dyskusji i budowania nowych mostów.

Bibliografia

- Barszczewska Nina. 2007. *50-lecie Katedry Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego*. „Uniwersytet Warszawski” nr 1 (31): 16–19.
- Głuszkowska Jadwiga. 1995. *Badania naukowe prowadzone przez Katedrę Filologii Białoruskiej Uniwersytetu Warszawskiego w ciągu trzydziestu lat jej działalności*. „Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej” t. 22: 167–170.
- Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. *Historia* [online] <http://kb.uw.edu.pl/katedra/historia/> [dostęp: 15.02.2023].
- Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego. *Napisali o nas* [online] <http://kb.uw.edu.pl/katedra/napisali-o-nas/> [dostęp: 15.02.2023].
- Kaleta Radosław. 2017. *Przegląd pomocy glottodydaktycznych do nauki języka białoruskiego jako obcego wydanych w latach 1973–2017*. W: „Зь зычливості ку моему отчизне”. *Tom pamiątkowy dedykowany Profesorowi Mikołajowi Timoszukowi*. Red. N. Barszczewska, M. Chaustowicz. Warszawa: Katedra Białorutenistyki, Uniwersytet Warszawski, s. 181–191.
- Smułkowa Elżbieta. 2016. *Antonina Obrębska-Jabłońska (1901–1994)*. W: Elżbieta Smułkowa. *Moje pogranicza w historii, języku i wspomnieniach*. Warszawa: Instytut Sławistyki PAN, s. 271–290.
- Амельянюк Ніна. 1987. *Дзейнасць і дасягненні Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта*. «Беларускі каляндар» (Беласток): 173–178 [Amel'janjuk Nina. 1987. *Dzejnasc' i dasjahnenni Kafedry belaruskaj filalohii Varšauškaha universiteta*. «Belaruski kaljandar» (Belastok): 173–178].
- Баршчэўская Ніна. 1999. *VII Міжнародная Канферэнцыя «Шлях да ўзаемнасці»*. «Ніва» (Беласток) № 28: 1, 10; № 29: 8 [Barščëŭskaja Nina. 1999. *VII Mižnarodnaja Kanferencyja «Šljax da ŭzaemnasci»*. «Niva» (Belastok) № 28: 1, 10; № 29: 8].

- Баршчэўская Ніна. 2000. *Шлях да ўзаемнасці вядзе праз Белавежу*. «Ніва» (Беласток) № 30: 1, 4 [Barščëŭskaja Nina. 2000. *Šljax da ŭzaemnasci vjadze праз Belavežu*. «Niva» (Belastok) № 30: 1, 4].
- Баршчэўская Ніна. 2004. *Польскія беларусісты правялі ўсеагульны сход*. «Голас Радзімы» № 30–33: 20 [Barščëŭskaja Nina. 2004. *Pol'skija belarusisty pravjali ŭseahul'ny сход*. «Holas Radzimu» № 30–33: 20].
- Баршчэўская Ніна. 2013. *Дасягненні Кафедры беларусітыкі Варшаўскага ўніверсітэта*. „Białorutenistyka Białostocka” т. 5: 483–489 [Barščëŭskaja Nina. 2013. *Dasjahnenni Kafedry belarusityki Varšaŭskaha ŭniversitëta*. „Białorutenistyka Białostocka” т. 5: 483–489].
- Баршчэўскі Аляксандр, Глушкоўска Ядвіга, Амелянюк Ніна, Кандрацюк Міхал, Чурак Марыя. 1983. *Кафедра беларускай філалогіі на парозе новага 25-годдзя*. «Беларускі каляндар на 1983 год» № 27: 59–65 [Barščëŭski Aljaksandr, Hluškoŭska Jadviha, Amel'janjuk Nina, Kandracjuk Mixal, Ćurak Maryja. 1983. *Kafedra belaruskaj filalohii na paroze novaha 25-hoddzja*. «Belaruski kaljandar na 1983 hod» № 27: 59–65].
- Калета Радаслаў. 2018. *Прафесар Антаніна Абрэмбска-Яблоньска вачамі маладых пакаленняў даследчыкаў кафедры беларусітыкі Варшаўскага ўніверсітэта*. У: *Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі. Да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: зб. арт. на матэрыялах міжнар. навук. канф.* Рэд. І. Э. Багдановіч, М. І. Свістунювая. Мінск: БДУ, с. 142–151 [Kaleta Radaslaŭ. 2018. *Profesar Antanina Abrëmbaska-Jablon'ska vačami maladyx pakalennjaŭ dasledčykaŭ kafedry belarusistyki Varšaŭskaha ŭniversitëta*. U: *Belaruska-pol'skija moŭnyja, litaraturnyja, historyčnyja i kul'turnyja suvjazi. Da 220-hoddzja z dnja naradžënnja Adama Mickeviča: zb. art. pa matèryjalax mižnar. navuk. kanf.* Rëd. I. È. Bahdanovič, M. I. Svistunovaja. Minsk: BDU, s. 142–151].
- Каліноўскі Валер. 2016. *Пані Эльжбета. Гісторыя адной прыязні*. Смаленск: Інбелкульт [Kalinoŭski Valer. 2016. *Pani Èl'žbeta. Historyja adnoj pryjaz'ni*. Smalensk: Inbelkul't].
- Смудкова Альжбета. 1970. *Навукова-дыдактычная дзейнасць Кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта*. «Беларускі каляндар на 1970 год» № 14: 91–103 [Smulkova Al'žbeta. 1970. *Navukova-dydaktyčnaja dzejnasc' Kafedry belaruskaj filalohii Varšaŭskaha ŭniversitëta*. «Belaruski kaljandar na 1970 hod» № 14: 91–103].